

گل یا پوچ ساترا و پلتفرم‌ها چه کسی برنده می‌شود؟

کیانا تصدقی مقدم
خبرنگار گروه فرهنگ

ابتدای دهه ۹۰ و با ساخت سریال‌هایی همچون «قهوه تلخ» و «شهزاد» که بازیگران مشهور سینما و تلویزیون را به استخدام گرفته بودند، شبکه نمایش خانگی توانست برای رقابت خود به خصوص تلویزیون عرض اندام کند و هرچه پیش می‌رفت به کمک برخی امتیازات، رانت‌ها و حتی پول‌پاشی‌ها توانست قد و قواره خودش را بین مردم و هنرمندان پیدا کند. سی‌دی سریال‌ها در سوپرمارکت‌های سراسر کشور عرضه می‌شد و بخش تولید توزیع محصولات نمایشی به هم نزدیک شده بود. مهم‌ترین چالش‌های آن روزهای شبکه نمایش خانگی در بخش توزیع مربوط به قاچاق سی‌دی بود و در بخش تولید هم ورود پول‌های مشکوک که بیشتر در پروژه شهزاد خودش رانسان داد. با این حال هر چه پیش می‌رفت تولیدات این شبکه نمایشی برای مردم جری‌تری می‌شد و به خاطر اینکه جنس‌میزی آن متفاوت از تلویزیون بود و وزارت ارشاد با سریال‌های نمایش خانگی با همان روزداری آثار سینمایی، مواجه می‌شد، فرم و محتوای برخی سریال‌ها بین گروه‌های مختلف محل بحث شده بود. با گسترش و رونق فضای نمایش خانگی در اینترنت و آمدن VODها و پلتفرم‌ها این مدیوم تصویری برای مدیران فرهنگی جدی‌تر شد و به تبع آن حساسیت‌ها

هم شکل شدیدتری به خود گرفت. بحث‌ها که بالاگرفت نهایتاً تنظیم‌گری آثار نمایش خانگی از روی دوش وزارت فرهنگ و ارشاد برداشته شد و قرار شد یکی از نهاد‌های وابسته به سازمان صداوسیما مسئولیت تنظیم‌گری رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر را برعهده بگیرد. نام این نهاد که سال ۱۳۹۵ رسمیت یافت ساترا گذاشته شد؛ مخفف «سازمان تنظیم مقررات رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی» البته طی کردن فرآیند واسپاری تنظیم‌گری شبکه نمایش خانگی به صداوسیما به این سادگی‌ها نبود. ساترا از همان ابتدا برای اینکه چالش مشروعیت بین پلتفرم‌ها و هنرمندان را پشت سر بگذارد کار ساده‌ای نداشت. با ترفندی که وزارت ارشاد دولت مسیزدهم و شورای عالی انقلاب فرهنگی در پیش گرفتند بخشی از مسیر طی شد. شهریورماه ۱۴۰۲ ماده واحده «تعیین الزامات ساماندهی حوزه صوت و تصویر فراگیر» مصوب و قرار شد بنا به بند ۶ این ماده واحده، «سیاست‌ها و ضوابط حاکم بر صوت و تصویر فراگیر و شبکه نمایش خانگی» توسط دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی و با همکاری سازمان صداوسیما و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تدوین شود. این سیاست‌ها و ضوابط هم قرار بود ظرف مدت سه ماه (از شهریورماه ۱۴۰۲) در یک کمیته (مشکل از رئیس سازمان صداوسیما، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، دبیر شورای عالی فضای مجازی، نمایندگان روسای قوا در کمیسیون هماهنگی شورای عالی انقلاب فرهنگی و قوا، سه نفر از اعضای حقیقی شورای

عالی انقلاب فرهنگی، دو نفر صاحب‌نظر در حوزه رسانه به انتخاب شورای عالی انقلاب فرهنگی و با ریاست دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی) بررسی و تأیید شود و برای تصویب به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه شود. براساس این مصوبه ابراهیم سوزنجی، سیدسعیدرضا عاملی و سیدمرتضی میرباقری به عنوان اعضای حقیقی شورای عالی انقلاب فرهنگی و محمدرضا جعفری جلوه و فرشاد مهدی‌پور به عنوان اعضای صاحب‌نظر در این حوزه انتخاب شدند. با این حال نزدیک به یک سال است که گذشته و هنوز اقدام جدی در این مورد صورت نگرفته است. ساترا در نسبت با شبکه نمایش خانگی و انبوه محتوایی که این روزها در پلتفرم‌ها تولید می‌شود و روزبه‌روز بر تعدادشان هم افزوده می‌شود، در اولین اقدام عاجل باید تکلیف سیاست‌ها و ضوابط حاکم بر صوت و تصویر فراگیر و شبکه نمایش خانگی را مشخص کند و اینکه هر چه سریع‌تر خودش را از سازوکارهای سنتی و عقب‌مانده تنظیم‌گری خلاص کند تا کارهایی که به او محول شده را چابک‌تر به سرانجام رساند. آنچه در ادامه می‌خوانید یادآوری چند حاشیه در یکی دو سال اخیر است که بین شبکه نمایش خانگی و نهاد ساترا شکل گرفت. عمده مساله‌ای که در پس این حواشی وجود دارد به همان اشکال بلاتکلیفی هنرمندان و نهاد ساترا در تعیین ضوابط و سیاست‌های تنظیم‌گری بازمی‌گردد.

تکرار شود مجوز نمی‌دهیم!

سال ۱۴۰۰، احسان علیخانی با یک برنامه سرگرم‌کننده به شبکه نمایش خانگی آمد. برنامه‌ای که از همان ابتدای پخش مشخص بود می‌خواهد مخاطبش چند ساعتی فراغ از همه دل‌مشغولی‌ها و پریشان‌خاطری‌های زندگی امروز فقط برای سرگرم شدن پای این برنامه بنشینند. او در این فصل از برنامه علاوه بر سرگرمی خودش را موظف دانسته بود تا قواعدی را رعایت کند. از جمله این قواعد مدل شوخی‌هایی بود که بازیگران در این برنامه انجام می‌دادند. «واقعاً جوکر» در فصل اول تبدیل به برنامه‌ای شده بود که اعضای خانواده را دور هم جمع می‌کرد تا باری آنها ساعات خوشی را رقم بزنند. سابقه ذهنی که مخاطبان از اولین فصل جوکر داشتند، باعث شد که خیلی‌ها منتظر فصل دوم باشند و به گفته سازندگان برنامه، جوکر در اولین قسمت از فصل جدید خود توانست رکورد تماشا در ۱۶ ساعت اول را تا بیش از ۴۰ میلیون دقیقه ثبت کند. اما تماشاگرانی که فصل اول از فصل جدید جوکر با سابقه ذهنی که مخاطب نسبت به فصل اولش داشت متفاوت بود. انگار هدف در این فصل فقط خنداندن مخاطب بود بدون در نظر گرفتن قواعد و چهارچوبی که در فصل گذشته رعایت می‌شد. در واقع فصل دوم جوکر تا جایی با روی خط قرمزها گذاشته بود که از طرف مخاطبان انتقادات زیادی را به همراه داشت تا جایی که ساترا در هفته گذشته به این ماجرا ورود کرد و تذکر جدی به عوامل این برنامه داد و اعلام کرد:

«نظر به تماس‌های مردمی با سازمان تنظیم مقررات رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر در فضای مجازی (ساترا) با موضوع انتقاد از برخی بخش‌های برنامه جوکر، به اطلاع می‌رساند برخی بخش‌های منتشرشده در برنامه جوکر ۲ که بر خلاف فرهنگ اسلامی ایرانی و منافع و عفت و حیای عمومی است، مورد تأیید ساترا نیست. لذا مجوز انتشار صادر نشده و به تیم تولیدکننده ابلاغ شده است که باید محتوا را اصلاح کند و در صورت ادامه این روند برای تولید فصل آینده این سریال مجوز صادر نخواهد شد.» همان‌طور که از متن ساترا مشخص است جنبه تذکری ساترا به جوکر، ارجاع به انتقادات مردمی است.

پخش بدون مجوز «رهایم کن»

سریال «رهایم کن» به کارگردانی شهرام شاه‌حسینی، از زمان آغاز پخش خود حواشی زیادی را به دنبال داشت. عمده این حواشی به سکناس‌هایی از سریال مربوط می‌شد که منتقدان آنها را عبور از خط قرمزها نامگذاری کرده بودند. علاوه بر این، طبق اعلام ساترا، سریال رهایم کن بدون مجوز این نهاد از شبکه نمایش خانگی پخش شد. حواشی این سریال تا جایی ادامه داشت که در اواسط اردیبهشت ماه تمام تبلیغات محیطی این سریال از سرتاسر کشور جمع‌آوری شد و حتی احتمال توقیف آن نیز مطرح شد. ساترا در پی این حواشی اعلام کرده بود: «با توجه به تفاهم وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صداوسیما طبق اعلام وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تبلیغات محیطی این سریال که فاقد مجوز است به‌طور کامل از تمام کشور جمع‌آوری شده است. با توجه به عضویت نماینده دادستان کل کشور در شورای صدور مجوز انتشار ساترا و

هماهنگی انجام شده از سوی ساترا با معاونت حقوق عامه و پیشگیری از وقوع جرم دادستانی کل کشور انتظار می‌رود به‌زودی روند انتشار هرگونه سریال و برنامه نمایش خانگی فاقد مجوز متوقف شود.»

حذف دیر هنگام یک بلاگر سینمایی

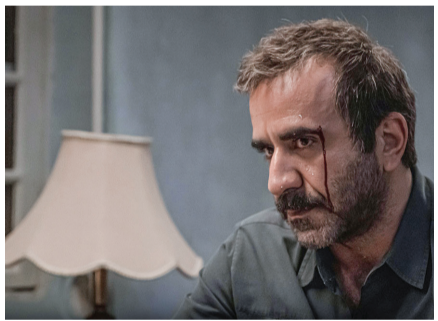
نیک یوسفی، بلاگر سینمایی که سال ۱۴۰۱ محکوم امنیتی بود و در صفحات مجازی مطالبی منتشر می‌کرد و خلاف قوانین کشور بود به تازگی تبدیل به حاشیه‌ای جدید برای شبکه نمایش خانگی شده است. این حاشیه زمانی شروع شد که نام این فرد به عنوان کارگردان برای برنامه «گل یا پوچ» مطرح شد. برنامه‌ای که مهرا مدیری اجرای آن را به عهده داشت. بعد از اعلام این نام اعتراض‌ها به کار کردن این فرد در فضای مجازی دیده می‌شد اما زمانی این اعتراضات شدت گرفت که اظهارنظرهای سیاسی این شخص در فضای مجازی ادامه داشت. در پی این حاشیه‌ها هماهنگی ساترا با هماهنگی فیلیمو، نام نیک یوسفی به عنوان کارگردان از تیتراژ و همچنین صفحه برنامه گل یا پوچ حذف شد. همچنین در روزهای گذشته که تبلیغات شهری برنامه گل یا پوچ در سطح تهران اکران شده بود نام کارگردان این برنامه روی آنها دیده نمی‌شد که اکنون پیگیری‌ها نشان می‌دهد این اقدام طی هماهنگی سازمان تنظیم مقررات رسانه‌های صوت و تصویر فراگیر با وزارت ارشاد رخ داده

است. برخی این مواجهه ساترا را از سر انفعالی دانستند که نتیجه عدم تسلط این نهاد تنظیم‌گر بر فرآیندهای تولید است. برخی هم معتقدند که نمی‌توان انبوه تولیدات شبکه نمایش خانگی را مورد نظارت دقیق و جزئی قرار داد و اقدامات تنبیهی پلتفرم‌ها از تکرار چنین مواردی جلوگیری می‌کند.

گریز از سانسور فیلمفارسی

«حیثیت گمشده» یکی دیگر از مجموعه‌هایی است که حین تولید و پخش بین عوامل سریال و ساترا مجادله‌هایی را به دنبال داشت. سجاد پهلوان‌زاده با مشاوره محمدحسین مهدویان این سریال را ساخت و بود و گویا قسمت‌هایی از آن چندین بار در رفت‌وآمد با کارگروه‌های ساترا بود تا در نهایت به پخش رسید. اولین قسمت این مینی‌سریال قرار بود ۲۳ تیرماه ۱۴۰۲ در فیلیمو باگذاری شود اما برخلاف اطلاع‌رسانی انجام شده انتشار آن به تعویق افتاد. دلیل آماده نشدن این سریال حجم بالای اصلاحاتی بود که از سوی ساترا به این مجموعه وارد شده بود. اصلاحاتی که اعتراض کارگردان و تهیه‌کننده پروژه را به همراه داشت تا جایی که پهلوان‌زاده در این خصوص گفته بود: «اگر ساترا بخواهد سریال‌های پلتفرم‌ها را شبیه به الگوهای تلویزیونی ممیزی کند باز هم مردم سراغ شبکه‌ها و سریال‌های ماهواره‌ای می‌روند و این به نفع هیچ‌کس نیست. باید قردادان پلتفرم‌ها بود و از آنها حمایت کرد، نه اینکه جلوی پایشان سنگ گذاشت.» در نهایت این سریال

با دو روز تاخیر منتشر شد اما بعد از انتشار هم با نقدهای زیادی مواجه شد تا جایی که منتقدان، داستان این سریال را چیزی شبیه به فیلمفارسی مطرح کردند، حتی این شایعه مطرح شده بود که پلتفرم بدون توجه به تذکرات نهاد تنظیم‌گری در تولید و پخش آن خودسری کرده است.

بلاگرفتن دعوا در سطح رئیس صداوسیما

سریال «سقوط» به کارگردانی سجاد پهلوان‌زاده در سکوت خبری تولید و بدون داشتن مجوز از پلتفرم فیلیمو منتشر شد. این موضوع کش‌مکش‌هایی فراتر از عوامل فیلم و کارگروه‌های ساترا را در پی داشت تا جایی که رئیس صداوسیما خطاب به رئیس جمهور نامه‌ای نوشت و اعضای انجمن صنفی شرکت‌های نمایش ویدئویی برخط هم این نامه را بی‌سابقه گذاشتند. در آن زمان رئیس صداوسیما، از رئیس جمهور درخواست کرده بود پلتفرم فیلیمو فیلتر شود. ساترا با تأیید چنین درخواستی، آن را قانونی دانسته و تأکید کرده بود فیلیمو در زمینه پخش سریال سقوط قانون شکنی کرده و باید با آن برخورد شود. در ادامه این ماجرا اعضای «انجمن صنفی شرکت‌های نمایش ویدئویی برخط» نامه‌تندی را خطاب به رئیس صداوسیما منتشر کردند که در بخشی از متن این نامه آمده بود: «ما شرکت‌های وی‌اودی از شما ممنونیم! چون در این زمانه سخت-که باران مشکلات از هر سو بر اقتصاد غیردولتی می‌بارد- به ما یادآوری کردید که ارزش این همه تلاش برای حیات فرهنگی در کشور چقدر است. متشکریم که به ما و همه مردم یادآوری کردید دغدغه رئیس رسانه ملی در این اوضاع فرهنگی آشفته و پرخطر، نه همراهی و کمک به حفظ و حفاظت از منظومه فرهنگی ایران، که تحریم و تهدید به تعطیلی است. آیا با بستن و فیلتر کردن، به دستاوردهای آن رسانه

محترم افزوده می‌شود؟ برگه افتخار دیگری به انبوه دستاوردهای فرهنگی شبکه‌های مختلف تلویزیونی افزوده می‌شود؟ مخاطبان صداوسیما افزایش می‌یابد؟ پاسخ این سولات را همه می‌دانیم، شما هم خوب می‌دانید آقای رئیس.»

علاوه بر موضوع مجوز، حضور حمید فرخ‌نژاد در این مینی‌سریال با وجود حاشیه‌هایی که در پاییز ۱۴۰۱ به راه انداخته بود، مشکلی نبود که عوامل این مجموعه را نگران می‌کرد. با این حال نخستین قسمت از مینی‌سریال سقوط در حالی منتشر شد که شاید کمتر کسی تصور می‌کرد با توجه به حواشی گسترده این بازیگر، بتواند خود را به پخش برساند.